

Колодяжний М.Г., завідувач відділу кримінологічних досліджень Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

СТРАТЕГІЯ «COMMUNITY POLICING»: ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Як відомо, однією із умов ефективності запобігання злочинності є залучення до цієї діяльності різних суб'єктів, в тому числі недержавних. В різних країнах світу початок активного використання допомоги соціальних груп у забезпеченні правопорядку припадає на різні періоди: в Японії - одразу після II Світової війни у 50-х роках XX ст., в США - з середини 80-х рр. XX ст., Великій Британії - з початку 90-х років XX ст.

Вперше на високому міжнародному рівні питання розширення участі громадськості була розглянута на 7 Конгресі ООН із запобігання злочинності і поводження із правопорушниками у 1985 р в м. Мілан. Для запобігання злочинності пропонувалось застосовувати низку прямих й непрямих стратегій. Однією із прямих стратегій запобігання злочинності названо участь громади у вказаній діяльності. В західній правозастосовній практиці зазначена стратегія називається «community policing», тобто політика орієнтації на місцеві громади.

До її переваг можна віднести: 1) посилення результативності запобіжної діяльності правоохоронних органів шляхом участі громадян у затриманні злочинців і правопорушників, охорони правопорядку, надання інформації про вчинені злочини; 2) економічні вигоди, що полягають у заощадженні бюджетних коштів через використання безкоштовної допомоги громадян у профілактиці злочинності;

3) оптимізація часу, сил і засобів поліцейських, що дозволяє зосереджувати їх увагу з другорядних на більш важливих виробничих питаннях правоохоронної діяльності;

4) поглиблення взаємодії різних соціальних інститутів та суб'єктів запобігання злочинності тощо.

Стратегія «community policing» є актуальною й для України, оскільки в нашій державі втрачено великий профілактичний потенціал, що існував в Україні у радянський період. Такі форми цієї діяльності, як ДНД (добровільні народні дружини), ОПОП (опорні пункти охорони правопорядку), товариські суди залишилися у минулому. До того ж останнім часом довіра українців до органів внутрішніх справ знаходилась на рівні 1-7%. Певні підвалини щодо соціально-обслуговуючої функції правоохоронних органів закладені у Законі України «Про Національну поліцію» 2015 р., реалізація якої не уявляється можливою без тісної взаємодії із недержавними суб'єктами.

Вивчення й узагальнення сучасного прогресивного міжнародного досвіду у сфері участі громадськості щодо запобігання злочинності дає підстави для виділення низки пропозицій, які стосуються вдосконалення правоохоронної діяльності шляхом впровадження стратегії «community policing». Воно має полягати у такому:

1. Після організації роботи патрульної поліції в Україні рівень довіри до неї знаходиться в різних містах в межах 50-80%. Це відповідає середньоєвропейському рівню. Більше того, за даними соціологічних установ, кожний 4-й українець бере пряму чи опосередковану участь у проведенні АТО. Наразі є дуже поширеною діяльність волонтерського руху. Тому очевидно, що вказані обставини мають бути використані правоохоронними органами для створення довірливих партнерських відносин з громадянами, усунення соціально-психологічної прірви між народом та поліцією.

2. Необхідно створити нормативно-правові підвалини у вказаній сфері. Пропонується прийняти новий Закон України з умовною назвою «Про участь громадян у запобіганні і протидії злочинності». Чинний Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» 2000 р. є застарілим. В ньому передбачено хіба що залучення членів громадських формувань правоохоронної спрямованості до спільного із поліцейськими чи прикордонниками патрулювання (ст. 11). Це означає, що зазначений нормативно-правовий акт не охоплює багатьох прогресивних форм громадського впливу на злочинність. Наприклад, в США поширена діяльність

громадських патрулів «Янголів-охоронців». До їх складу входять лише добровольці, без участі поліцейських.

Їх зовнішній вигляд майже нічим не відрізняється від поліцейських, за виключенням відсутності табельної зброї. Ефективність цих патрулів висока, на що вказує скорочення загальнокримінальної злочинності в районі їх функціонування до 30%. Створення подібних патрулів в Україні із відповідним внесенням змін до чинного законодавства дозволило б поліпшити криміногенну обстановку у багатьох обласних центрах держави. Такі патрулі могли б стати «очами й вухами» українських поліцейських й посприяти оперативному втручання правоохоронців у конфліктні ситуації чи затриманню злочинців за «гарячими слідами».

3. Потребує створення в Україні інституту доброчесного інформаторства за прикладом США. В цій країні за надання інформації про вчинення певною особою корупційного злочину можна одержати від ФБР винагороду до 25 тис. дол. США. Подібна практика існує в Республіці Казахстан, де за надання подібних відомостей можна одержати від Агентства запобігання економічній і корупційній злочинності грошове заохочення, еквівалентне 1 тис. дол. США. В Україні ж інститут доброчесного інформаторства на законодавчому рівні закріплений лише у Законі України «Про запобігання корупції» 2014 р., де передбачена діяльність викривачів корупціонерів. За таким прикладом необхідно внести відповідні доповнення до чинного законодавства, що регулює діяльність громадськості у сфері запобігання злочинності.

4. З метою стимулювання громадян у наданні відомостей про осіб, які підозрюються у вчиненні певного злочину, чи які знаходяться у розшуку, необхідно доповнити Закон України «Про Національну поліцію» 2015 р. положенням про грошове заохочення інформаторів, які надали відомості про вчинений злочин чи злочинця, який розшукується правоохоронними органами.

5. Якісне функціонування інституту доброчесного інформаторства не уявляється можливим без створення фонду оплати послуг викривачів на державному і муніципальному

рівнях. Слід активно залучати бізнесменів, які зацікавлені у скороченні, наприклад, корупції в діяльності органів державної влади, що нерідко заважають прозоро здійснювати підприємницьку діяльність.

6. Різні напрями запобігання злочинності, де б громадяни могли взяти активну участь, слід популяризувати шляхом соціальної реклами.

7. До складу громадських патрулів на добровільних засадах необхідно залучати студентів й молодь. Потенційним резервом виступають демобілізовані бійці, які брали участь в зоні АТО. Вони можуть допомагати патрульним поліцейським охороняти громадський порядок, але за умови несення служби без зброї. Позитивним прикладом є підрозділи «Сотня Лева» та «Азов», бійці яких разом із поліцейськими охороняють правопорядок у Харкові.

8. Державні й обласні комплексні програми запобігання злочинності мають перетворитись із декларативних документів, які владою здебільшого реалізуються із нецільовим використанням бюджетних коштів, на реальні механізми профілактики різним видам злочинності за європейським зразком.

9. Українські поліцейські за прикладом Японії, Великої Британії, США повинні здійснювати постійні зустрічі із мешканцями територіальних громад, цікавитись в них про криміногенну обстановку в районі проживання, надавати їм правові консультації. Більше того, слід поширювати досвід врахування думки місцевої громади при кадрових призначеннях начальників районних відділів поліції.

10. Керівники підприємств, установ і організацій різних форм власності під час прийому працівників на роботу мають, за можливості, звертати увагу на безкоштовну волонтерську та іншу діяльність останніх у сфері запобігання злочинності (досвід Королівства Нідерландів, США).

Існують, безперечно, й інші напрями впровадження у вітчизняній правозастосовній практиці стратегії «community policing».